

Strube, Irene

Zadania i cele historii przyrodoznawstwa i techniki. Lipska konferencja przedstawicieli krajów socjalistycznych

---

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 10/4, 684-689

1965

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZADANIA I CELE HISTORII PRZYRODOZNAWSTWA I TECHNIKI *

LIPSKA KONFERENCJA PRZEDSTAWICIELI KRAJÓW SOCJALISTYCZNYCH

Instytut Historii Medycyny i Przyrodoznawstwa im. Karola Sudhoffa (Das Karl-Sudhoff-Institut für Geschichte der Medizin und der Naturwissenschaften) Uniwersytetu Karola Marksa w Lipsku wraz z Oddziałem Historii Przyrodoznawstwa, Medycyny i Techniki (Komise pro dějiny přírodních, lékařských a technických věd) Instytutu Historii Czechosłowackiej Akademii Nauk zorganizował w dniach 3—5 lutego 1965 r. w Lipsku konferencję naukową krajów socjalistycznych na temat *Zadania i cele historii nauk przyrodniczych i techniki*. W obradach uczestniczyli obok przedstawicieli NRD i Czechosłowacji również historycy nauki z Polski, Związku Radzieckiego i Węgier.

Pierwsza grupa poruszonych problemów dotyczyła ogólnych zadań i celów historii przyrodoznawstwa i techniki. Referaty wygłosili: prof. G. Harig z Lipska, prof. R. Ludloff z Karl-Marx-Stadt, prof. B. Suchodolski z Warszawy, dr J. Smolka z Pragi i prof. B. M. Kiedrow z Moskwy. O sprawach nauczania historii przyrodoznawstwa mówił prof. A. Teske z Lublina.

Prof. Harig rozpoczął wypowiedź od podkreślenia, że historia nauki dojrzała do rangi samodzielnej dyscypliny naukowej i zyskuje coraz poważniejsze znaczenia nie tylko pod kątem widzenia zagadnień filozoficznych i światopoglądowych, lecz także z uwagi na dalszy rozwój samej nauki. W obliczu szybkiego zwiększania się roli nauki i techniki, historia nauki powinna postawić sobie zadanie — przy jednoczesnym stałym pogłębianiu badań źródłowych — wykrywania prawidłowości rządzących rozwojem nauki jako zjawiskiem społecznym. Omawiając przedmiot historii nauki, prof. Harig wskazał konieczność rozróżniania specyfiki nauk społecznych i nauk przyrodniczych, mimo wspólnego dla jednych i dla drugich postulatów coraz bliższego definiowania odpowiednich aspektów: obiektywnie istniejącej rzeczywistości; w przeciwnym wypadku grozi bowiem niebezpieczeństwo zatarcia różnic, istniejących realnie między przedmiotem badań nauk przyrodniczych i przedmiotem badań nauk społecznych.

Za zadanie historii nauk przyrodniczych uważa prof. Harig: po pierwsze, pracę badawczą nad tymi ich aspektami, które wiążą się z procesem kumulowania i wypracowywania syntezy wiedzy naukowej o rzeczywistości obiektywnej; po drugie, pracę badawczą nad tymi aspektami, których istotą jest społeczna rola i funkcja wymienionych nauk; dopiero bowiem uwzględnienie prawidłowości występujących w obydwu zakresach pozwoli ustalić szczególne prawa rządzące rozwojem przyrodoznawstwa. Niezbędne jest przy tym, oczywiście, zachowanie perspektywy ogólnych praw wzrostu i rozwoju wiedzy; konieczne są także badania nad formami i kierunkami postępu wiedzy naukowej (przekształcaniem się nauki w toku rewolucji naukowych). W związku z badaniami nad społeczną funkcją nauki powinna historia nauki śledzić głównie wzajemne oddziaływanie nauki i techniki, a także nauki i produkcji. Konieczne jest również obserwowanie wzajemnych oddziaływań nauki i polityki.

Dążąc do realizacji wymienionych postulatów teoretycznych i metodologicznych, instytut lipski koncentruje uwagę na problematyce materialnych i intelektualnych twórczych bodźców postępu nauki, a w szczególności na zagadnieniach postępowych tradycji w przyrodoznawstwie i technice. Historia nauki jako dyscyplina, przed którą stoją poprzednio scharakteryzowane zadania, powinna wносить

* Nadesłane z Lipska przez dr Irene Strube, pracownika naukowego Instytutu im. K. Sudhoffa, sprawozdanie tłumaczyła Joanna Jarzęcka.

istotny wkład do nieustannego rozwoju wiedzy pozwalającej właściwie interpretować teraźniejszość i przyszłość.

Prof. Ludloff w referacie *Zadania historii techniki na polu pracy badawczej i nauczania* stwierdził, że najistotniejszym zadaniem historii techniki jest wykrywanie prawidłowości rozwoju techniki, aby wykorzystywać tę wiedzę w budowie socjalizmu. Prof. Ludloff wymienił trzy ogniwa realizacji wymienionego zadania:

- 1) wyodrębnianie specyficznych i typowych prawidłowości cechujących szczególnie i specjalnie rozwój techniki;
- 2) określanie i wskazywanie współzależności rozwoju techniki i rozwoju przyrodoznawstwa;
- 3) wychwytywanie i definiowanie współzależności rozwoju techniki i różnych dziedzin życia społecznego.

Instytut Historii Przyrodoznawstwa i Techniki przy Wyższej Szkole Budowy Maszyn (Das Institut für Geschichte der Naturwissenschaft und Technik an der Hochschule für Maschinenbau) w Karl-Marx-Stadt prowadzi badania w wymienionych kierunkach na materiale historycznotechnicznym dotyczącym XX w.

Prof. Suchodolski mówił o historycznych przeobrażeniach przedmiotu historii nauki i oświetlił ten problem z kilku punktów widzenia. Podkreślił przede wszystkim, że dzisiejsze metody historyczne pozwalają dowodnie wykazać społeczne uwarunkowania rozwoju przyrodoznawstwa. Ograniczanie historii nauki do odizolowanej od aspektów społecznych historii nauk matematycznych i przyrodniczych musi prowadzić do fałszywych ocen, a w najlepszym wypadku do analiz ułamkowych. Skoro wiedza o człowieku i o społeczeństwie wchodzi bezpośrednio w zakres wiedzy naukowej, to musi ona wchodzić również w zakres przedmiotu historii nauki. To samo dotyczy nauk technicznych; nie można ich rozpatrywać tylko jako zastosowań nauk ścisłych i przyrodoznawstwa. Nauki techniczne bowiem w równym stopniu ingerują w przyrodę, jak w społeczeństwo. Muszą one zatem wchodzić w zakres przedmiotu historii nauki na takich samych pełnych prawach jak inne grupy dyscyplin.

Postępujące wzbogacanie przedmiotu historii nauki pomnaża zarazem jej zadania i kierunki ekspansji. Z jednej strony wkraczają historycznogospodarcze problemy pozytywnego lub negatywnego wpływu określonych systemów społeczno-gospodarczych na rozwój nauki; z drugiej strony na warsztat historyka nauki wchodzi zagadnienia organizacyjno-ekonomiczne wewnętrznego, samoistnego rozwoju nauki, tzn. historia instytucji, organizacji, towarzystw naukowych itp. Współczesny rozwój nauki jako realnej siły wytwórczej coraz wyraźniej zależy od ogólnych przesłanek społeczno-bytowo-organizacyjnych, coraz mniej natomiast od indywidualnej twórczości utalentowanych jednostek; jest owocem usystematyzowanego wysiłku setek tysięcy pracowników nauki, a nie natchnionej idei geniusza. Nowe zadanie polega więc na traktowaniu historii nauki jako dziejów nauki pojętej jako praca. W perspektywie można dostrzec przysłą tożsamość rozwoju działalności wytwórczej i działalności poznawczej człowieka.

Oczywiście, takie ujęcie nie wyklucza niezbędności badań biograficznych. Nie istnieje bowiem nauka anonimowa; nazwisko — to jednostka, ale i wykładnia prawidłowości społecznych. Słuszne wytyczne badań biograficznych zyskuje się, traktując historię nauki jako rozwój obiektywnej problematyki naukowej, instytucji naukowych oraz konkretnych konsekwencji badań i odkryć naukowych w ich różnorodnych aspektach materialnych.

Prof. Teske analizował znaczenie historii przyrodoznawstwa w kształceniu młodych kadr naukowych w tej dziedzinie. W przekazywaniu obrazu rozwoju historycznego danej dyscypliny widzi on skuteczną broń przeciw pokusom dogmatyzmu, ponieważ rozwój ten ukazuje najdobitniej względną historyczną wartość

każdej teorii i każdego odkrycia. Historia nauki tworzy poza tym pomost ku naukom humanistycznym i ogólniej, ku humanizacji postawy naukowej; historyczny punkt widzenia ułatwia dostrzeżenie w rozwoju nauk ścisłych i przyrodznawstwa aspektów dążeń i potrzeb ludzi i społeczeństw.

Referat omawiający metodologiczne problemy historii nauk przyrodniczych przedstawili również dr L. Nový i dr Smolka. Autorzy wspólnego referatu wygłoszonego przez dra Smolkę zwrócili uwagę, iż między wymaganiami stawianymi historii nauk przyrodniczych jako dyscyplinie a spełnieniem tych wymagań istnieje ciągle jeszcze głęboka przepaść. Znaczna część studiujących opuszcza wyższe uczelnie bez zaznajomienia się z historią nauk przyrodniczych. Wiele kluczowych problemów rozstrzyga się bez oparcia o analizę historyczną, a tym samym historia nauki niewiele wciąż wnosi do rozwiązywania trudnych teoretycznych i ideologicznych problemów dzisiejszego przyrodznawstwa. Przyczyną jest przede wszystkim stosunkowo krótki okres systematycznych prac badawczych.

Celem badań w zakresie historii nauki musi stać się wykrywanie ogólnych współzależnych uwarunkowań i prawidłowości rządzących rozwojem nauki; dopiero wówczas wzniesie się ona do poziomu dyscypliny naukowej. Zrealizowanie powyższego celu możliwe jest, naturalnie, tylko w oparciu o materiały faktograficzne, z zastrzeżeniem jednak, iż nie będą one „fetyzyszowane”.

Niektóre zagadnienia teoretyczne wymagają — zdaniem referentów — specjalnego rozpracowania, jak np. stopień społecznego uwarunkowania nauki, problem rewolucyjnych przemian w nauce, periodyzacji, związków między poszczególnymi gałęziami nauk przyrodniczych. Przyszłe prace w zakresie historii nauki winny zająć się przede wszystkim systematycznym przebadaniem tych ogólnych zagadnień w oparciu o konkretne materiały, konfrontując jednocześnie poglądy wszystkich postępowych historyków nauki.

Analizując *Cele i zadania historii nauk przyrodniczych i techniki*, omówił w swym referacie prof. B. M. Kiedrow następujące problemy: badanie przyczyn zjawisk naukowych i opracowywanie właściwej metodyki tych badań; wykrywanie praw rozwojowych rządzących naukami przyrodniczymi i rozpracowywanie naukowo-historycznych teorii i pojęć, które odzwierciedlałyby zarówno proces poznawania przyrody, jak i wykorzystywania jej przez człowieka. W tej sytuacji należy prowadzić dwojaką pracę badawczo-naukową, przechodząc od zbierania i systematyzowania historycznych faktów do abstrakcyjnych uogólnień teoretycznych. Wadliwość dotychczasowych badań tkwi głównie w ograniczaniu się do zbierania danych faktograficznych.

Aby móc wykryć prawdziwe przyczyny wydarzeń naukowych, trzeba wziąć pod uwagę trzy czynniki. Po pierwsze, należy wykryć najpierwotniejsze materialne bodźce poprzez szczegółową analizę wielu skomplikowanych zjawisk; to samo dotyczy wykrycia wewnętrznych, logicznych przyczyn tkwiących w rozwoju samej nauki; po trzecie, drogą podobnej analizy trzeba ukazać wzajemne oddziaływanie i jedność materialnych oraz logicznych bodźców po to, by możliwie wszechstronnie i jasno wydobyc ich wzajemne powiązania w procesie historycznonaukowym.

Chociaż rozwój nauki określają warunki produkcji materialnej, a jej zadania uwarunkowane są przez praktykę, niemniej każda dyscyplina podlega również pewnemu względnie samodzielnemu rozwojowi wewnątrzlogicznemu, który wiąże się z: 1) jakościową określonością jej specyficznego przedmiotu; 2) ilościowym jej rozwojem; 3) ich wzajemnym związkiem i współzależnością; 4) swoją własną dynamiką wewnętrzną. Materialne i logiczne czynniki rozwoju nauki nigdy nie przejawiają się z osobna, odrębnie. Toteż historyk nauk przyrodniczych obok gruntownej wiedzy specjalistycznej, obok wiedzy ekonomicznej i technicznej — musi doskonale opanować metodę materializmu dialektycznego.

Kiedy przeprowadza się periodyzację historii nauki czy nauk, trzeba także uwzględnić obydwa omówione punkty widzenia. Ani periodyzacja ściśle chronologiczna, ani periodyzacja śledząca drobiazgowo formacje społeczno-ekonomiczne — nie jest wystarczająca. Należy brać pod uwagę związki istniejące z jednej strony między naukami przyrodniczymi a filozofią, z drugiej strony między przyrodnictwem a praktyką, produkcją i techniką.

Druga grupa tematów konferencji dotyczyła sytuacji i stanu badań w zakresie historii nauki i techniki w poszczególnych krajach. Referaty wygłosili: dr I. Stasiewicz (Polska), dr M. Teich (CSRS), prof. Harig (NRD) i dr W. Sokolski (ZSRR).

Dr Stasiewicz — posługując się obszernym materiałem ilustrującym — uka-zała, iż struktura organizacyjna i tematyka badań historii nauki w Polsce jest wyrazem realizacji koncepcji historii nauki, obejmującej nie tylko dzieje nauk biologicznych, ścisłych i technicznych, lecz także dzieje nauk społecznych. Świadectwem tego jest organizacja i problematyka badawcza Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN, charakter wydawnictw oraz zakres wykładów historii nauki na wyższych uczelniach w Polsce. Referentka omówiła również aktywny udział polskich historyków nauki w pracach Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki oraz ogólnie szeroką współpracę z zagranicą.

W Czechosłowacji odpowiednie ramy organizacyjne dla rozwoju historii nauki i techniki stworzono przy placówkach historycznych tamtejszej Akademii Nauk. Istnieje samodzielny Oddział Historii Nauki przy Instytucie Historii Czechosłowackiej AN w Pradze, drugi zaś przy Instytucie Historii Słowackiej AN w Bratysławie. Prace badawcze z zakresu historii medycyny prowadzone są w Pradze i Ołomuńcu.

Historia nauki i techniki jako samodzielna dyscyplina naukowa ukształtowała się w Czechosłowacji dopiero w latach pięćdziesiątych¹. Ponieważ brak było jeszcze wówczas jakichkolwiek doświadczeń na tym polu, jak również istniały poważne trudności organizacyjne, wybrano — jako główny temat prac dla stosunkowo niewielkiej liczby współpracowników — badania nad historią nauki w Czechosłowacji. Wyniki tych badań zebrane zostały m. in. w pracy, która wyszła w Pradze w 1961 r.: *Dejiny exaktních věd v českých zemích do konce 19 století (Historia nauk ścisłych na ziemiach czeskich do końca XIX w.)*².

Reprezentowane są tutaj następujące gałęzie historii nauki: dzieje matematyki, fizyki, chemii, biologii, astronomii. Wydawane w Pradze publikacje „Zprávy Komise pro Dějiny Přírodních, Lékařských a Technických Věd ČSAV” i „Sborník pro Dějiny Přírodních Věd a Techniky” oraz w Bratysławie „Z Dejín Vied a Techniky na Slovensku” informują regularnie o wynikach prac poszczególnych zespołów badawczych^{2a}.

O stanie rozwoju historii nauk przyrodniczych w Związku Radzieckim mówił dr Sokolski. Największy instytut, liczący 80 współpracowników naukowych, znajduje się w Moskwie (Instytut Istorii Jestiestwoznaniija i Tiechniki AN SSSR); analogiczny instytut w Leningradzie liczy 30, a w Kijowie 20 współpracowników naukowych. Obok tego w różnych republikach Związku Radzieckiego działają Ko-

¹ Por.: A. Birkenmajer, *Pierwsza konferencja czechosłowackich historyków nauki i techniki*. „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, nr 2/1961, s. 360; oraz inne obszerniejsze informacje o organizacji badań i pracach czechosłowackich historyków nauki i techniki w „Kwartalniku”, m. in.: nr 1/1963, s. 149; nr 2/1964, s. 340.

² Por. *Notatkę bibliograficzną* o tej książce w nrze 1/1963, s. 118 „Kwartalnika”.

^{2a} W czasie druku niniejszego numeru „Kwartalnika” nadeszła informacja o utworzeniu Czechosłowackiego Towarzystwa Historii Nauki i Techniki przy Akademii Nauk; szczegółowe informacje przyniosą następne numery. (Przypis redakcji).

misje Historii Nauki i Techniki. Także i te osoby, które pracują nad historią nauki, a nie są pracownikami żadnego z wyżej wymienionych ośrodków, zostały zrzeszone w Radzieckim Narodowym Zjednoczeniu Historyków Przyrodznawstwa i Techniki; w sumie jest ich około 800³.

Historia nauki i techniki obejmuje w Związku Radzieckim następujące specjalności: historię matematyki, mechaniki, fizyki, chemii, geologii, biologii, kosmonautyki, historię budowy maszyn i górnictwa. Ostatnio wyodrębniono metodologię historii nauk przyrodniczych i techniki oraz historię rewolucji technicznej.

W związku ze zbliżającym się 50-leciem Rewolucji Październikowej skoncentrowano prace badawcze dotyczące rozwoju nauki głównie na okresie ostatnich lat pięćdziesięciu, ażeby w rocznicę tę przedłożyć pełny obraz rozwoju i osiągnięć nauki radzieckiej. Instytut w Leningradzie opracowuje m. in. historię Radzieckiej Akademii Nauk. Wyniki prac badawczych przedstawia się na seminariach, posiedzeniach Zjednoczenia i na konferencjach naukowych; w 1964 r. odbyły się dwie konferencje: jedna poświęcona historii biologii, druga zaś problematyce rewolucji technicznej⁴. Kształcenie młodych kadr odbywa się na zasadzie asystentur i aspirantur naukowych; w początkach 1965 r. instytut moskiewski zatrudnił ogółem 24 aspirantów.

W Niemieckiej Republice Demokratycznej historią nauk przyrodniczych i medycyny zajmują się przede wszystkim dwa instytuty uniwersyteckie. Są to: Instytut im. Karola Sudhoffa Uniwersytetu Karola Marksa w Lipsku (dyrektorem jego jest prof. G. Harig, kierownictwo Oddziału Historii Medycyny tego instytutu spoczywa w ręku prof. dra L. Mendla) oraz Instytut Historii Przyrodznawstwa i Medycyny Uniwersytetu im. Humboldta w Berlinie. Historia techniki posiada swój ośrodek w Wyższej Szkole Technicznej w Karl-Marx-Stadt.

Instytut im. Karola Sudhoffa zatrudnił w lutym 1965 r. 6 samodzielnych i pomocniczych pracowników naukowych oraz 3 aspirantów; prowadzą oni badania w zakresie historii fizyki, matematyki, chemii, mineralogii i medycyny. Poszczególne tematy prac włączone są w zasadzie w ogólny plan naukowobadawczy instytutu, który koncentruje wysiłki wokół problematyki postępowych tradycji w historii nauk przyrodniczych i medycyny w Niemczech w XIX i XX w. Mniej więcej ten sam okres obejmują publiczne wykłady instytutu z historii nauk przyrodniczych, matematyki i chemii, jak również 14-dniowe kolokwia, w których uczestniczą słuchacze z całej Niemieckiej Republiki Demokratycznej.

Wyniki prac badawczych ogłaszane są głównie w periodycznie ukazującym się „Zeitschrift für Geschichte der Naturwissenschaften, Technik und Medizin” (w skrócie „NTM”) oraz w jego suplementach („Beihefte”). Ponadto publikowane są monografie, prace zbiorowe oraz popularyzatorskie wydawnictwa „kieszonkowe”.

W 1962 r. instytut lipski zorganizował międzynarodową konferencję naukową na temat *Postępowe tradycje filozoficzne w niemieckich naukach przyrodniczych w XIX i XX w.*⁵, a w 1963 r. kolejną na temat *Nauka jako siła produkcyjna*.

Dyskusja w pierwszym i drugim dniu obrad konferencji lutowej 1964 r. koncentrowała się wokół zagadnienia przedmiotu historii nauki, jej zadań i problemów metodologicznych. Głos zabierali: dr Grohn (NRD), dr Dittrich (NRD), dr Teich (CSRS), prof. Harig (NRD), prof. Mendel (NRD) oraz dr Bugyi (Węgry). W trzecim,

³ Por. obszerniejsze informacje o instytutach, Radzieckim Narodowym Zjednoczeniu, jego organizacji, posiedzeniach itp. w „Kwartalniku”, m. in.: nr 3/1962, s. 423; nr 4/1962, s. 592; nr 3/1965, s. 489 oraz dwa szczegółowe sprawozdania w niniejszym numerze w niniejszym dziale.

⁴ Por. sprawozdania z obydwu konferencji w nrze 1—2/1965 „Kwartalnika”, ss. 241—242 i 243—245.

⁵ Por. sprawozdanie z tej konferencji w nrze 1/1963 „Kwartalnika”, s. 147.

ostatnim dniu obrad do głosów przedmówców nawiązał prof. Bykow (ZSRR) obszernie wypowiadając się na temat historii metodologii nauk przyrodniczych. Zwrócił on uwagę słuchaczy na trzy zagadnienia: 1) szczególny charakter przedmiotu historii nauki; 2) specyficzną terminologię; 3) metody badawcze w zakresie historii nauk przyrodniczych. Obrady podsumował prof. Harig.

Irene Strube

MIĘDZYNARODOWY CHARAKTER ROZWOJU NAUKI I POWSZECHNE PRAWIDŁOWOŚCI ROZWOJU TECHNIKI

PIERWSZE PLENUM KOMITETU RADZIECKIEGO NARODOWEGO ZJEDNOCZENIA HISTORYKÓW PRZYRODOZNAWSTWA I TECHNIKI*

W pierwszym posiedzeniu plenum Komitetu Radzieckiego Narodowego Zjednoczenia Historyków Przyrodoznawstwa i Techniki¹ wzięli udział wybitni radzieccy naukowcy, kierownicy oddziałów Radzieckiego Zjednoczenia Historyków Przyrodoznawstwa i Techniki w republikach i obwodach, historycy nauki i techniki Moskwy, Leningradu, Tbilisi, Rygi, Wilna, Rostowa, Erywania, Tartu, Irkucka i innych miast ZSRR. Posiedzenie to odbyło się w Moskwie w końcu października 1964 r.

Otwierając obrady, przewodniczący Zjednoczenia, członek korespondent Akademii Nauk ZSRR, B. M. Kiedrow podkreślił, że przed Komitetem stoi duże i odpowiedzialne zadanie zespolenia wysiłków radzieckich historyków przyrodoznawstwa i techniki w celu podwyższenia poziomu badań naukowych w tej dziedzinie. O ile do tej pory Komitet poświęcał główną uwagę naukowym kontaktom międzynarodowym, a więc udziałowi radzieckich naukowców w rozmaitych sympozjach, konferencjach i kongresach, zapraszaniu obcych historyków nauki oraz organizowaniu wymiany wydawnictw, to obecnie — przy kontynuacji tej działalności — centralnym zadaniem Komitetu będzie zjednoczenie i koordynacja prac wszystkich osób i organizacji, zajmujących się w ZSRR historią nauki i techniki.

Porządek obrad plenum obejmował dwa zagadnienia teoretyczne oraz sprawy naukowo-organizacyjne. Rozpoczęto od wysłuchania referatu B. M. Kiedrowa *Międzynarodowy charakter rozwoju nauki i zagadnienia priorytetu*², w którym omówione zostały: kluczowy problem internacjonalizmu nauki oraz ściśle związany z nim problem patriotyzmu w naświetlaniu historii nauki i techniki ojczystej.

W rozwoju każdej dyscypliny przejawiają się trzy wzajemnie powiązane, ale dość wyraźnie wyróżniające się aspekty. Pierwszy, jest to aspekt jednostkowy, aspekt indywidualności twórcy. Nauka powstaje dzięki konkretnym ludziom i nie sposób ignorować osobistych charakterystycznych cech i zainteresowań Łomonosowa, Mendelejewa, Bohra, Einsteina czy innych uczonych, indywidualna biografia naukowa każdego z nich bowiem nierozdzielnie wiąże się z przedmiotem jego badań, z twórczością. Często niemożliwe bywa wyjaśnienie biegu myśli uczo-

* Sprawozdanie nadesłane z Moskwy przez Wiktora Sokolskiego, sekretarza naukowego Komitetu, tłumaczył Wiktor Olszewski.

¹ Por. w nrze 3/1965 „Kwartalnika” (s. 489) informację o nowym składzie Komitetu.

² Tezy tego wystąpienia zostały w skróconej formie przedstawione przez B. M. Kiedrowa w ostatniej części referatu *Zakonomiernosti razwitija nauki*, wygłoszonego na sympozjum *Przeszłość a przyszłość nauki w czasie XI Międzynarodowego Kongresu Historii Nauki i opublikowanego w t. 2 „Organonu” z 1965 r.*